

Toni Morrison

Cennet

Türkçesi: Püren Özgören

Roman

Pek çokları için çekici biçimler

sayısız günahta,

ve iradesizlikte,

ve rezilce tutkularında

ve uçucu zevklerdedir,

ki (erkekler) bunlara kucak açarlar

ayılıncaya

ve sonsuz uykuya çekilinceye kadar.

İşte orada beni bulacaklar,

yaşayacaklar

ve bir daha hiç ölmeyecekler.

Önce beyaz kızı vuruyorlar. Ötekiler için ağırdan alabilirler. Burada aceleye hiç gerek yok. En yakın kasabadan yirmi sekiz kilometre uzaktalar, ondan bir sonraki kasabaya da yüz kırk dört kilometre var. Manastır'da saklanacak yer çok, ama zaman bol, gün daha yeni başladı.

Dokuz kişiler, korkutup kaçırmak ya da öldürmek zorunda oldukları kadınların iki katından da fazla, her iki durum için de gereken araçlara sahipler: temiz, gösterişli silahların yanı sıra sicim, hurma ka- buğundan yapılma bir haç, kelepçeler, göz yaşırtıcı bomba ve güneş gözlükleri.

Daha önce Manastır'ın bu kadar derinlerine hiç girmemişlerdi. Kimisi Chevrolet'sini sundurmanın az uzağına bırakıp inmiş, ipe dizilip kurutulan biberlerden ya da bir bidon et sosu almak için mutfağı girmişti; ama koridorları, küçük kiliseyi, dersliğı, yatak odalarını pek azı görmüştü. Şimdi hepsi görecek. Sonunda kilere de girecek, içerideki pisliğı Oklahoma göğünü aydınlatmaya hazırlanan gün ışığına çıkaracaklar. Ama şu anda giysileri yüzünden biraz şaşkınlar – ansızın çok yanlış giyinmiş olduklarını ayırımsıyorlar: Bu temmuz şafağında binanın içinin bu kadar soğuk olacağı kimin aklına gelirdi? Tişörtleri, iş gömlekleri ve pamuklu pantolonları soğuğı emiyor, bir ateş gibi yutuyor. İş ayakkabısı giymiş olanlar ayak seslerinin mermer zemindeki gümbürtüsünden ürküyorlar, lastik ayakkabılılar ise sessizlikten. Bir de şu insanı ezen görkem var elbette. İçlerinden yalnızca boyunbağı takmış olan iki kişi buraya aitmiş gibi görünüyor; buranın Manastır olmadan önce, zimmetine para geçiren ve bu ahmaklığı yüzünden her şeyini yitiren birinin evi olduğunu hepsi anımsıyor. Yerdeki toprak ve gül rengi mermerlerin tikağacından parkelerle birleştiğı, kocaman, gösterişli bir malikane. Pencerelelerdeki vitraylar dünün ışığını hâlâ tu-

tuyor; duvarlardaki desenli kâğıtlar elli yıl önce soyuldu, duvarlar beyaz badanayla boyandı. Banyodaki süslü püslü bataryalar rahibeleri tiksindirdiği için söküldü, yerlerine sağlam, yalın musluklar takıldı, ama şatafatlı küvetlerle lavabolar, sökmek çok pahalıya patlayacağı için, öylece çürümeye bırakıldı. Dolandırıcı ev sahibinin özellikle yemek salonundaki debdebesini yok etmek kolay olmadı; rahibeler salону bir dersliğe, susturulmuş Arapaho kızlarının bir zamanlar oturup unutmayı öğrendikleri bir sınıfa dönüştürdüler.

Şimdi silahlı erkekler odaları araştırıyor, bükülmüş sicimden yapıma, Flaman işi sepetler, üstü işlemeli şamdanların yanında sallanıyor, İsa ile annesi asma yapraklarıyla çevrili, küçük oyuklarda kor gibi parlıyor. Kutsal Haçın Kız Kardeşleri kabartma su perilerini güzelce kazıdılar, ama perilerin mermer saç kıvrımları hâlâ asma yapraklarını boğuyor, meyveleri gıdıklıyor. Erkekler büyük evin içlerine doğru yayılırken, soğuk daha da artıyor; hiç acele etmiyor, bakıyor, dinliyorlar. Burada gizlenen dişi kötülüğün ve kabaran hamurun mayalı, tereyağlı kokusu burunlarında.

Aralarından biri –en gençleri– geriye bakıyor, içinde olduğu düşün nasıl gelişeceğini görmek için kendini zorluyor. Vurulan, mermerin üzerinde rahatsızca yatan kadın parmaklarını ona doğru sallıyor – ya da ona öyle geliyor. Demek ki düşünde her şey yolunda – düşün renginin dışında. Daha önce hiç böyle renkleri olan bir rüya görmemişti: Soylu bir siyahın içinde beliren, vahşi bir kızılık, şakalaşarcasına bir görünüp bir yiten, hummalı bir sarı. Kolayca elde edilmiş bir kadının giysileri gibi. En öndeki adam duruyor, arkasındaki karaltıları durdurmak için sol elini kaldırıyor. Duruyor, soluklarını düzenliyorlar; tüfeklerin, tabancaların kabzaları avuçlarda dostça, okşar gibi çevriliyor. Önder dönüyor, ayrılmaları için işaret veriyor: Siz ikiniz mutfağa, ikiniz üst kata, öteki iki kişi de küçük kiliseye. Kendini, erkek kardeşini ve rüyasında kileri gördüğünü sanan genci sona bırakıyor.

Hiç konuşmadan, acele etmeden, zarıfçe ayrılıyorlar. Daha önce, Manastır'ın kapısına ateş ederken, onları bekleyen görevin ağırlığı altında ezilir gibiydiler. Ne de olsa, zorlu bir hedefti: El ilanları gibi, kapının altından dışarıya atılan, ama bazen rüzgârın yeniden odaya savurduğu insanlar. Düşmanca duygular artık denetlenabilir. İlk kadını (beyaz ola-

nı vurmak, her şeyi sıvı yağ kadar durulaştırdı. Katıksız nefret yüzeye çıktı, acımasızlık kaskatı bir çökelti halinde dibe çöktü.

Dışarıda, sis bel hizasında. Az sonra gümüş rengine döner ve gök-kuşağını çayırlara çocukların oynayacağı kadar yaklaştırır, sonra güneş her şeyi yakıp kavurur, dönümlerce gök mavisi sapı gözler önüne serer – hatta belki cadıların izlerini de.

* * *

Mutfak, adamların doğdukları evlerden bile büyük. Tavan bir ambarın kirişli çatısı kadar yüksek. Ace'in Bakkalı'nda bile bu kadar çok raf yok. Masanın uzunluğu en az dört metre. Peşine düştükleri kadınların gafil avlandığı belli. Masanın bir ucunda bir sürahi sütle dört kâse dolusu kırılmış buğday duruyor. Öteki uçtaki sebzeler tam doğranırken öylece bırakılmış: Bir avuç yeşil konfetiye benzeyen pırasa kümesi, parlak havuç dilimleri, soyulmuş bütün patatesler kemik beyazı, ıslak, taze. Ocakta et suyu kaynıyor. Lokantalarda kullanılan şu kocaman, sekiz gözlü ocaklardan; büyük, çelik kapağın altındaki rafta bir düzine ekme hamuru kabarmakta. Bir tabure ters dönmüş. Pencere yok.

Adamlardan biri arka kapıya doğru giderken bir başkasına kilerin kapısını açmasını işaret ediyor. Kapı kapalı ama kilitli değil. Dışarı bakınca yaşlı bir tavuk görüyor, hayvanın kabarmış ve kan bulaşmış arkası, adama kalırsa, hilkat garibeleri yumurtladığının kanıtı – ikişer, hatta üçer sarısı olan, iri, biçimsiz kabuklar. Az ilerideki kümeden boğuk, yumuşak gurultular geliyor; avludaki pusa kendinden emin adımlarla dalan piliçler gözden yitiyor, bir an yeniden beliriyor, sonra yine yitiyorlar; donuk gözleri kahvaltı dışında her şeye kayıtsız. Taş basamakların çevresindeki çamurda hiç ayak izi yok. Adam kapıyı kapatıyor ve kilerdeki ortağına katılıyor. Tozlu toprak testileri, kavanozları, geçen yılki turşulardan kalanları şöyle bir süzüyorlar: Domatesler, bezelyeler, seftaliler. Pasaklılar, diye düşünüyorlar. Ağustos gelmek üzere, oysa bu kadınlar kavanozları bırakın yıkamayı, ayıklamamışlar bile.

Adam et suyu tenceresinin altını kapatıyor. Annesinin onu yıkadığı kap bundan daha büyük değildi. Annesinin doğduğu, çatısı çimen kaplı evde kesinlikle bulunamayacak bir lüks. Ama kendisinin yaşa-

dığı ev büyük, rahat; bu kasaba onun doğduğu yerle, elli yılda iyice çaptan düşen kasabayla karşılaştırıldığında göz alıcı. Oklahoma yöresindeki düş ülkesi Haven'dan* Oklahoma Eyaleti'ndeki hayalet kasaba Haven'a. 1889'da ayakta dimdik duran azatlı köleler, 1934'te diz çöktüler, 1948 geldiğinde ise karın üstü sürünüyorlardı. İşte Manastır'a gelmelerinin nedeni de bu. Böyle bir şeyin bir daha asla yinelenmemesini sağlamak. Bütünüyle siyah olan tek kasabayı –ister içeriden isterse dışarıdan– çürüten hiçbir şey hoş görülemez. Bildiği ya da başkalarından duyduğu öteki siyah kasabaların hepsi ya beyaz kasabalara boyun eğdi ya da onlara karışıp kayboldu; bir başka deyişle, tıpkı Haven gibi kuruyup küçüldüler, taş oymalara dönüştüler. Arapsaçı otlar arazinin dış çizgilerini silikleştirdi, kayıp pencere pervazlarının gerisindeki duvar kâğıtları çürüdü, dersliğin zemini çan kulesine doğru uzayan daha yaşlı ağaçlar tarafından kenara itildi. 1905'te bin olan kasabalı sayısı, 1934'te beş yüze indi. Sonra iki yüze, pamuk tükenince, demiryolu şirketleri rayları başka yöne çevirince de seksene. Bir zamanlar geniş bir aileyi rahatça geçindiren çiftçilik, evlenen her erkek çocuğun kendi payını alması, daha sonra da bunu çocukları için daha küçük parçalara bölmesiyle kırıntı çiftçiliğine dönüştü; sonunda parçacıkların, kırıntılarının sahipleri ("lanet olsun" deyip gidenlerin dışındakiler), beyaz yatırımcılardan gelen her türlü öneriye kucak açtılar. Buradan bir an önce kurtulup şanslarını başka yerde deneyeceklerdi. Bu kez büyük bir kentte ya da küçük bir kasabada – yeter ki çoktan kurulmuş bir yer olsun.

Ama onlar, hepsi de savaşa katılmış olan bu eski askerler farklı düşünüyordu. Haven'ı (ve Haven'ın çağrıştırdığı her şeyi) sorgusuz sualsiz seven bu insanlar bağılıklarını hiç yitirmediler, Bataan'dan Guam'a, Iwo Jima'dan Stuttgart'a, nereye giderlerse gitsinler bu bağılılığı özenle beslediler; aynı şeyi yeniden yapmayı kafaya koymuşlardı. Mutfaktaki fırının kapağına dokununca tasarımına, sağlamlığına hayran oldular. Uzunluğu, eski kasabasının tam ortasında duran tuğla fırınla aynı. Birleşik Devletler'e geri dönünce fırını parçalara ayırdılar, tuğlalarını, ocak taşını ve demir kapağını üç yüz doksan kilometre batı-

* Cennet. (ç.n.)

ya taşıdılar – bir zamanlar, çokbilmiş bir hükümetin “tahsis edilmemiş arazi” diye tanımladığı, eski Creek Nation’dan çok çok uzağa. Fırın’ın demir kapağının eski yerine takıldığı, aşınmış harflerin herkes görebilsin diye güzelce parlatıldığı töreni çok iyi anımsıyorlar. Sözcüklerin tıpkı 1890’da, yeniyenken olduğu gibi gıcır gıcır parlaması için kolları sıvamış, altmış iki yıllık isten, hayvan yağından arındırmışlardı; bu temizliğe kendisi de katılmıştı. Yaptıkları şey (büyükbabalarının kurduğu bir şeyi parçalamak) acı verseyse bile, o âna kadar çektikleri acıyla ve sıfırdan başlamadıkları takdirde onları bekleyen sonun getireceği acıyla kıyaslanamazdı elbette. Onlar, dünyayla savaşmış “yeni” babalardı; dünyayı kurnazca alt eden Eski Babalar’ın gerisinde kalamazlardı (kalmayacaklardı); ataları Haven’ı çamurun içinden çekip çıkarmıştı, yoktan var ederken tehlikenin ya da doğal afetlerin onları engellemesine izin vermemiş, kazandıkları zaferi bir anıtlarla damgalamışlardı: Bir Fırın. Bir baş kadar yuvarlak, arzu kadar derin. At arabalarının içinde ya da yakınında yaşayan, yemeklerini açık havada pişiren, barınak niyetine çimenleri, ağaç dallarını kullanan Eski Babalar’ın ilk yaptıkları şeydi o: El ele verdiler, onları besleyen, ölümsüzleştiren, kusursuz, dev boyutlu bir Fırın yaptılar. Fırın bitip de (tek tek, özenle ziftlenmiş, açık renkli tuğlalar, geniş, havadar baca, sağlam kancalar, güvenli ızgara, arka delikten kesintisizce girip çıkan hava akımı, yangın kapısının iskandil kurşunu) her şey tamamlanınca, demirci işe koyuldu. Fıçı çemberlerinden, sapı kırılmış baltalardan, eski kazanlar ve eğrilmiş çivilerden, bir buçuk metre yarım metre büyüklüğünde demir bir levha yaptı ve Fırın ağzının tabanına yerleştirdi. Sözcüklerin nereden geldiği hâlâ bilinmiyor. Bir yerden duymuş ya da uydurmuş olabilir; belki de arabasında, el aletlerinin üzerine kıvrılmış uyurken kulağına fısıldanan bir şeydi. Adı Morgan’dı; demirden döktüğü sözcükleri kendi mi akıl etti, yoksa çaldı mı, kimse bilmiyor: İlk başta onları kutsayan, sonra kahreden, en sonunda da kaybettiklerini bütün dünyaya ilan eden sözcükler.

Dönüp evyeye bakıyor. Uzun masanın yanına gidiyor, süt sürahisini kaldırıyor. Önce kokluyor, sonra sol eliyle kaldırdığı sürahiyi ağzına dayıyor – tabanca sağ elinde. Yudumları öyle uzun, öyle iri ki, keklik üzümünün kokusunu aldığında, sürahideki süt yarıya inmiş bile.

Üst kattaki koridorda iki erkek yürüyor, kapılarına isim kartları yapıştırılmış, dört yatak odasını tek tek, dikkatle araştırıyor. Dudak boyasıyla yazılmış olan ilk ad, Seneca. Bir sonraki Divine, mürekkeple ve büyük harfle yazılmış. Kadınların normal insanlar gibi yatakta değil de hamakta yattığını görünce anlamlı anlamlı bakışıyorlar. Odalarda hamağın ve dar bir yazı masası ya da sehpanın dışında hiç eşya yok. Dolaplarda giysi de yok elbette; çünkü bu kadınlar uygunsuz, pis elbiseler, kesinlikle ayakkabı diyemeyeceğiniz şeyler giyerler. Ama duvarlara yapıştırılmış, çivilenmiş ya da duvarın bir köşesine dayanmış eşyalar oldukça tuhaf. 1968 yılına ait bir takvimdeki bazı tarihlerin (4 Nisan, 19 Temmuz) üzerine kocaman bir X işareti konmuş; kırmızı mürekkebi aktığı için şeytani iletisi çözülemeyen bir mektup; plastik bir kadın başında, enseye doğru itilmiş bir fötr şapka; bir zamanlar Hıristiyanlar'a (en azından Katolikler'e) yuva olmuş bir yerde, İsa'nın tek bir haçı yok. Ama iki adamı en çok ürküten şey son girdikleri yatak odasındaki beşikten sarkan ipe kurdeleyle tutturulmuş olan bebek patikleri, potinler oluyor. Minicik ayakkabıların arasında bebeklerin diş kaşımak için kullandıkları kauçuk halka sallanıyor: çatlamış, sertleşmiş. Adamlardan biri ortağına kaş göz ediyor, onu koridorun karşı yanındaki dört odayı aramaya gönderiyor. Kendisi patik demetine biraz daha yaklaşıyor. Aradığı ne? Daha çok kanıt mı? Emin değil. Kan mı? Belki de videladan yapılmı, beyaz ayakkabının içinde unutulmuş minik bir ayak parmağı? Tüfeğinin emniyetini açıyor, koridorun karşı yanındaki avcıya katılıyor.

Bu odalar normal. Evet, karışık, pis (birinin zemini yemek artıklarından kabuk bağlamış tabaklarla, kirli bardaklarla kaplı; üzerindeki giysi yığını yüzünden yatak görünmüyor. Bir başka odada üzeri oyuncak bebekle dolu iki sallanan koltuk var; bir başkasında sıkı bir içicinin kokusu, döküntüleri) ama normal.

Ağızındaki salya acı, buranın ne kadar marazlı bir yer olduğunu bilmesine karşın göğsünde ani bir acıma çarpıntısı hissedince şaşırıyor. Bu kadınlara, diye soruyor kendi kendine, bunu ne yaptırmış olabilir? O basit beyinleri böyle şeyleri nasıl düşünebildi: Mide bulandırıcı cinsellik, düzenbazlık, çocuklara sinsice uygulanan işkenceler? Burada, bu kocaman yapının hapsettiği bu engin boşlukta, onun tanıdığı he-

men hemen bütün kadınların önemsemediği değerleri altüst etmeyi başarmışlar – kimse tarafından rahatsız edilmeksizin. Babasının iki hasat mevsiminde gizli gizli biriktirdiği kışlık palto parası paltonun fok kürkünden yapılma yakasını okşayan annesinin gözlerindeki ışık. Erkek kardeşleriyle birlikte, kız kardeşlerinden birinin on altıncı yaş günü için gizlice hazırladıkları eğlence. Ama işte burada, sakın, düzenli bir toplumdaki otuz kilometreden de az bir uzaklıkta, tanıdığı ya da duyduğu kadınların hiçbirine benzemeyen kadınlar yaşıyor. Üstelik böyle bir yerde. Onun eşsiz ve yalıtılmış kasabası çok haklı bir biçimde kendinden hoşnut. Kasabada hapisane yok, hapishaneye gereksinim de yok. Onun kasabasından hiç suçlu çıkmadı. Yaramazlık edip ailesini utandıran, ya da kasabanın saygınlığını tehdit eden birkaç kişinin de icabına bakıldı zaten. Kasabada tek bir kadının bile gevşediği, hizadan çıktığı görülmedi; eh, nedenleri çok açık, diye düşünüyor. Kasaba halkı baştan beri özgür ve korunaklı. Uyuyamayan bir kadın canı istediği an yatağından kalkabilir, omzuna bir şal dolayıp dışarıya, ay ışığına çıkabilir ve basamaklarda oturabilir. Hatta canı isterse avludan geçip sokağa da çıkabilir. Lambasız, korkusuz. Yolun kıyısından gelen bir hışırtı, bir çıtırtı onu asla korkutmaz, çünkü sesi çıkaran şey her neyse, kesinlikle kadına saldırmayacak bir şeydir. Yüz elli kilometrelik bir daire içinde hiçbir şey o kadını bir av olarak görmez. Ağır ağır gönlünce gezinebilir, pişireceği yemekleri, savaşı ya da aileyle ilgili sorunları düşünebilir, isterse bakışlarını yıldızlara çevirip hiçbir şey düşünmez. Lambasız ve korkusuz, gönlünce yürüyebilir. Yolun aşağısındaki evlerden birinde bir lamba yanıyorsa ve karnı ağrıyan bir bebeğin ağladığını duyarsa evin kapısını çalabilir, içeride bebeği yatıştırmaya çalışan kadına seslenebilir. İkisi bebeğin karnını sırayla ovalar, bebeği sallar, ona birkaç yudum maden suyu içirmeye çalışırlar. Bebek susunca oturup biraz konuşur, dedikodu yapar, kimseyi uyandırmamak için alçak sesle kıkırdaşırlar.

Kadın işte o zaman, tazelenmiş ve artık uyumaya hazır bir halde evine dönmeye karar verebilir ya da isterse yoluna devam eder, başka evlerin, üç kilisenin, tahıl ambarının önünden geçer. Hatta kasabanın dışına bile çıkabilir, çünkü oradaki hiç kimse, hiçbir şey onu bir av olarak görmüyordur.